

šola nekaj stane«, pravi pregovor. Kam naj se sedaj obrnemo? Obrnimo se po zgledu drugih naših sotrpinov, ki so bili boje enake našim, a prišli so do spoznanja, da je najboljšje iskati zaslombe med narodom. Češko učiteljstvo se je oprijelo delavstva, tega naj se oprime tudi slovensko učiteljstvo! Delavstvo ima v rokah bodočnost, ker se dobro organizuje, zaradi česar uživa čimdalje več ugleda in tudi si pridobiva uspehov. Delavstvo nam je po trudu, preziranju, zaničevanju in borbi najbolj podobno; ono priznava važnost omike, se poteza za izobrazbo in šolo — pristopimo torej k njemu, ker nas s tem kliče in vabi! Naš poklic ni, da bi se mnogo bavili s politiko, a tok časa je tak, da se moramo baviti hote ali nehote z njo. Bliža se nova doba; obeta se nam splošna enaka volilna pravica. Ne zamudimo te lepe prilike! Oprimimo se med narodom ubogega, zapuščenega in izkoriščenega delavstva! Poučujmo ga o važnosti splošne volilne pravice, da bo volil poslanca, ki bodo vneti za delavstvo, omiko in napredek!

Tok časa zahteva, da učitelj stopi tupatam med narod, s katerim živi. On najbolj pozna vsa svojstva našega naroda: v prijateljskem krogu naj bi bil učitelj delaven tudi v izvenšolskih — političkih zadevah! Moški učitelji med moškimi, učiteljice med ženskami. Mi smo natančno pisali in pojasnili vse svoje stališče v vsem obsegu. Nihče naj ne pričakuje boljše bodočnosti, ako bo držal križem roke. Delo to bi bilo kaj lahko in za nas velikega pomena, naš narod naj ostane pošten, pri tem pa naj ne bo neumen, da bi šel čez drn in strn za svojimi klerikalnimi zavodniki, ki hodijo okolo njega z obljubami in z grožnjami, a ga zlorablajo za svoje lastne namene. To delo bo tem lažje, ker so se jele mnogim že odpirati oči zaradi propadlih konsumov, zaradi zlorabe vere v politiki, zaradi vednega pritiska za denar in ker ti ljudje nič zastoj in iz usmiljenja za narod nočejo storiti. Ako se ti pokažejo narodu v pravi luči, taki kakor so v resnici, da se jim dokaže njih zlobni namen, čemu so šoli in učiteljstvu nasprotni, bo delo sčasoma imelo gotov uspeh. Hrast ne pade na en mah, tudi to delo se ne opravi z enim samim nastopom. Treba je vztrajno delati do končne zmage. Naj brezverski klerikalizem kriči, zmerja, obrekuje, zlorablja cerkev in izpovednice kakor hoče, vse to se lahko porabi v korist dobre stvari pri vsaki priliki. Kristus ni klel, zmerjal, psoval, lagal, obrekoval in hujskal ljudi, da bi brat sovražil brata, sosed sosedu, ampak njega je bila sama ljubezen, milosrčnost in dobrota.

Šola je sicer kraj, kamor ne sodi politika, a ker rabi klerikalizem šolo zlasti v ponavljalnici za svoje zloglasne namene, (že tukaj silijo otroke v cerkvene bratovščine), bo treba tudi nam poprijeti se te v šoli. Indirektno se lahko šibajo pri raznih prilikah gorostaste zlorabe vere naše zdvijane, politikujoče duhovščine po cerkvah in v javnosti. Otrok rad opazuje, vidi, posnema in si tudi dobro zapomni, kaj je pravo ali ni pravo, kaj je versko ali protiversko, kako se poklic izpolnjuje ali zlorablja. Ako se bi to v ponavljalnici večkrat natančno, z zgledi in prepričljivo z veliko previdnostjo in preudarkom pobijalo, kar se dandanes dogaja, naredi učitelj le svojo sveto dolžnost in s tem bo pridobil že razsodne bodoče može in žene, ki se ne bodo pustili voditi za nos v posvetnih zadevah od pogubonosnega in brezverskega klerikalizma.

O nastopu učiteljstva v šoli in v javnosti bomo mnogo pisali še kasneje, ko pride čas za pasivno rezistenco. Do takrat naj ostane vse pri starem! Poznamo in imamo sredstva,

ki bodo pomagala. Kot poštenjaki smo s temi članki opozorili javnost, da sedaj ve, kaj nameravamo. Naše delo je pošteno, zato je odkrito, javno! Vse to bomo storili le v skrajni sili, za kar naj se vsakdo že naprej pripravlja z geslom: Žrtvujmo vse svoje moči za blagor naroda, za blagor šole, za omiko in lastno korist!

V obrambo.

(Iz društva slovenskih učiteljic.)

Št. 9. in št. 10. »Učit. Tov.« t. l. prinašata poročilo o občnem zboru »Ljublj. učit. društva« z dne 21. febr. — V tem poročilu poroča predsednik g. J. Dimnik, kdo je naročen na »Učit. Tov.« in kdo ne. — Namesto obolelega tajnika poroča tudi predsednik o društvenem delovanju za uspešno regulacijo učit. plač — in sicer poudarja, da se ta prošnja (za regulacijo) glasi za enake plače učiteljem in učiteljicam. Pri tem poročilu pa očitata predsednici društva slovenskih učiteljic netaktnost, češ, da je ona na zboru dne 29. dec. l. l. očitala ljubljanskim kolegom nekolegijalnost, ker so privedli naše poslance do tega, da so glasovali za draginjsko doklado le oženjenim. Gdč. Viti Zupančičevi očita nekolegijalnost, ker je rekla, da so nam učitelji nasprotni še vedno — če ne javno, pa za hrbtom. — In slednjič obsoja tudi gdč. Janjo Miklavčičevo, da je govorila zoper učitelje. Kaj? Tega ne pove. Pravi tudi, da se je agitiralo zoper stanovske liste.

Pri točki »Slučajnosti« se je je bil oglasil g. L. Jelenc in, pojasnjujoč postopanje glede 25% doklad, objavil svoj pogovor z gospodom poslancem Iv. Hribarjem ter koncem svojega govora prišel do zaključka, da so učiteljice glavni vzrok, da ni dobilo vse učiteljstvo doklad. Očital je učiteljicam klerikalizem, da so hujskale zoper »Učit. Tov.«, da so govornice — Drol, Zupančič, Miklavčič — govorile neresnico ergo lagale — etc.

Tovariš g. Črnagoj je tudi nato vzel besedo ter z ogorčenjem izjavil, kako se mora od oženjencev zahtevati, da bi se zaradi ljube solidarnosti odrekli temu stotisočaku kron?!

K sklepu poudarja še predsednik g. Dimnik, da so bili učitelji vedno za enako plačo učiteljev in učiteljic.

Vedno?! Torej v tej besedici tiči zametek naše nespo- razumnosti? Očividno se ne spominja vsega — preidimo torej za nekaj let nazaj!

L. 1897. je bil odgovorni urednik in izdajatelj »Učit. Tov.« g. tov. Dimnik. Štev. 21. z dne 1. nov. ist. l. prinaša »Spomenico pomnoženega odbora Slov. učit. društva v Ljubljani«. — V tej spomenici — ki je šla na deželni zbor — je čitati, da je ona le dodatek in pojasnilo k prošnji, ki jo je vložilo vse »lastnoročno« podpisano učiteljstvo . . . itd. Da je že tu neresnica, kažejo nasledna dejstva: Na strani 353. omenjene številke »Učit. Tov.« v zadnji koloni pod »Opazko« čitamo: Začasna učiteljica 400 gld. — (medtem ko prejemaj začasni učitelj 500 gld.) — Torej že tu 100 gld. razlike! A pride še bolje! V isti koloni nižje v navpičnem tisku: Učiteljice in ravnateljice (ljudsk. šol) dobivajo v vseh slučajih za 150 gld. nižjo plačo! — In na strani 354. zopet na istem mestu: Učiteljice in ravnateljice (meščanskih šol) dobivajo v vseh slučajih 200 gld. nižjo plačo!

Pod to »spomenico« so se podpisali »l. r.« gospodje: J. Likar, Fr. Črnagoj, E. Gangl, A. Razinger, J. Dimnik, J. Janovsky, L. Jelenc, A. Kecelj, A. Kleč, J. Krulec, L. Letnar,

J. Režek. In tako prošnja naj bi nam bili dali v podpis? Ne verjamemo, da bi kaj takega od nas pričakovali. —

Taki so torej tisti učitelji, ki so bili vedno za enakost plač?

Kar pa je naslednje leto 1898. nakopičil »Uč. Tov.« zoper učiteljice, ki so se drznile opozoriti svoje tovarišice na pretečo nevarnost te »Spomenice« — to presega meje dostojnosti, zdravega razuma — seveda gg. niso bili vajeni ugovora — najmanj pa je bilo to znak one kolegijalnosti, katere se, gospodje, sedaj kar cedite!

In čudite se, da vam nismo ostale vdane in zveste tovarišice in naročnice tega lista — ko poprej?! Temu se zopet me čudimo.

Priznanje napake je prvi korak k poboljšanju. Doprinele smo vam dokaz vaše kolegijalnosti — a vi boste še vedno trdili, da ste bili vedno za enakost plač!

Rade vam verjamemo — tudi brez prič — da ste v sedanjo prošnjo zapisali »naj učiteljice imajo enako plačo« — toda naša vera je proč! Krivice, storjene nam l. 1898., niste s tem poravnali, dasi smo upravičene to zahtevati od vas. — Tekom dolgih 8 let niste v poravnavo te krivice niti s prstom ganili, pač pa nam v dobro znamenje »kolegijalnosti« zasolili marsikako pikro, kakor to g. Dimnik sam priznava. —

Posledica te nekolegijalnosti je bilo osnovanje društva, ki ima smoter braniti naše pravice, gojiti v svojih članih zavednost o važnosti društvenega življenja, zbudati jih iz one letargije, ki je naravna posledica enoličnega samevanja v oddaljenih krajih itd. A koliko je moralo to društvece prestat! Iz vaših vrst je izšla parola: To je nam v nasprotstvo — in uničiti se mora. Imamo dokaze za to! —

V svojih govorih nimamo ničesar predrugačiti — ničesar preklicati. Govorile smo javno, stvarno in odkrito. Žalile nikogar. Na vseh zborih se je poudarjalo: Me hočemo zidati — graditi — a ne razdirati. Solidarne bomo z učitelji na šolskem pa tudi šolsko-političnem polju — toda, kadar bodo naši interesi njihovim nasprotni, kadar nam bodo predlagali nižje plače kot sebi — takrat gremo svojo pot — za svojimi pravicami, ker to je naša dolžnost!

Za koga pa delujemo? Odkod se rekrutirajo učiteljice? Iz učiteljskih in uradniških krogov. Komu je torej društvo s takim smotrom v škodo? — Nasprotno pa nas je vaša nekolegijalnost oškodila za tisoče in tisoče kron, ki se nam — zaradi vašega predloga — odtegnejo v I. in II. plač. razredu z onimi 10% — in katera škoda bo tem večja, čimveč učiteljic pride v te razrede. Vzemite status in izračunajte! To je storila vaša nekolegijalnost — pa perite zamorca! Naše govore imenujete neosnovane napade. Povejte nam, na kakšni osnovi pa so bili ti vaši nastopi proti nam?

Odločno se zavarujemo tudi proti očitaniu, da agitiramo proti »Uč. T.« — Iz naših vrst ni izšla nikakršna agitacija ne »za«, ne »proti«. Odbor se ne briga, kdo ga ima, kdo ne — ker me nikogar ne teroriziramo! Slepa bi pač ona morala biti, ki bi ne uvidela, kak prijatelj nam je list. — Sicer pa tudi kredita nimamo pri njem. Učiteljica mi je pravila sama, da po prvi številki ni takoj denarja odposlala, a druge ni dobila več. —

Onim kolegijam, ki podpirajo vaše liste, ki gredo z vami čez drn in strn . . . obetate, da se boste zanje potegovali. Privoščimo jim to vašo pomoč in priboljšek, samo rade bi vedele, na podlagi katere postave boste to storili?

Očitajte nam, da smo pod klerikalnim okriljem in v isti sapi poveste, da nas klerikalni poslanci — kmetje ne marajo, da o nas nič vedeti nočejo. Natanko ste poučeni, kaj nameravajo z nami klerikalni poslanci?! Za tem grmom tiči čuden zajec. Imeti morate med njimi verodostojne, intimne prijatelje? Čemu vas plaši klerikalno okrilje in klerikalizem učiteljic. Ta bi vas ne smel inkomodirati, saj nima nikakega vpliva na javno mnenje. Brez volilne pravice smo za poslance velik nič! Za nje bomo šele eksistirale, ko dobimo volilno pravico. Ako pa nam jo izvojujete vi kolegi — v resničen znak kolegijalnosti — smete od nas pričakovati solidarnosti tudi na tem polju.

Kako pa smo sedaj učiteljice glavni vzrok, da ni dobilo učiteljstvo draginjskih doklad kakor trdi g. Jelenc, nam je neumljivo. Glavni vzrok so vendar le oni, ki niso poskrbeli za vire pokritja. Drugi vzrok pa ste Vi, g. Jelenc, ker se niste vzdržali v poziciji, ki ste jo zavzeli pri dež. skupščini. Vaš nastop pred poslancem g. Hribarjem nas spominja sveto-pisemskega: mene, tekel, fares. — Gg. poslanci bi bili že sami našli modus, po katerem je pomagati učiteljstvu, ko bi jih bila resna volja. »Rešite, kar je rešiti« — tako se govori pri vesoljnem potopu. Ali bi bili Vi tudi kot samec tako govorili? — Prav hitro ste pozabili na geslo: vsi za vse! Pozabili ste, da so se delegatinje in delegati samci izrekli solidarnim z oženjenci, ki so najodločneje nastopili za obstrukcijo. Za to svojo solidarnost smo prejeli sedaj plačilo: Sprejeli ste prvi dar, ki se Vam je nudil v podobi miloščine — sprejeli po tolikih z žrtvami vprizorjenih manifestacijskih in protestnih shodih — po tolikanj in tolikrat natisnjenih ponosnih besedah: Za pošteno delo hočemo pošteno plačilo! Prejeli ste miloščino!

Mädels, putzt Euch die Kämm!

Wir gehen lausigen Zeiten entgegen!

Opomba uredništva: Več kolegijalnosti, kakor jo izpričujemo z objavljanjem tega članka, ne more nihče zahtevati od nas. Članek napada tiste, ki stoje na čelu »Zaveze«, katere glasilo je naš list, in tiste, ki zavzemajo odlična mesta v naši organizaciji. Izrečno tudi stoji v dopisu: »Slepa bi pač ona morala biti, ki bi ne videla, kak prijatelj nam je list!« Pa tudi naš upravnik je dobil zaslužno plačilo, ker ustavi list tistemu, kdor ga ne naroči. Vkljub temu objavljamo članek, da ne bodo mogle reči čislane gospice kolegijne, da nimajo prostora, kjer bi se pomenile z nami, in da takoj zavrnejo očitane, da ne gojimo nobenega prijateljstva do njih. Kdor je pazil na pisavo našega lista izza zadnje borbe za regulacijo učiteljskih plač, kdor je poslušal govore naših somišljenikov na raznih shodih in skuščinah v tej dobi, ta mora priznati, da temelji vse naše prizadevanje na principu enakosti. Temu dokaz je tudi zadnji shod kranjskega učiteljstva z dne 28. decembra lanskega leta. Ako nam čislane gospice kolegijne vkljub temu ne verjamejo, je to dokaz, da smatrajo naše odločne zahteve za hlimbo in neodkritosrčnost, ki je ostudna pega slehrnemu značaju. Proti takemu domnevanju moramo pač najslavneje protestovati. Nikakor ne moremo dopustiti, da bi kdorkoli smatral našo odločnost in močatost in naše resno delo za profanacijo kolegijalnosti. Izpostavljali in zavzemali smo se za celokupne interese doslej iz globokega prepričanja in v trdni veri, da uvideva celokupno učiteljstvo naše poštene namene. Očitane hlimbe in zahrbtnosti je tako neokusno in malenkostno, da nam ni treba nobenega daljšega zavračanja več! In če se odvrnejo vse učiteljice od našega

lista, ne bomo zaradi tega odstopili od svojih načel, ker vemo, da izrabljamo sedanost za to, da priborimo učiteljstvu bodočnost. Dela je toliko, da nas ne morejo odvrniti od tega nobene zbadljivke, pa naj lete te na nas iz sovražnega časopisja ali iz učiteljstva samega! Naše delo se vrši po natančno določenem programu. Zato bomo tudi v bodočnosti delali tako, kakor smo zamislili, da je za učiteljstvo dobro in koristno. Z nobenim korakom se še nismo prenačili, ker smo delali vse s preudarkom. Da je to resnično, dokaže bodočnost, zakaj resnici ni treba naglice! — One kolegince, ki gredo z nami »čez drn in strn«, naj bodo prepričane, da niso v slabi družbi. V čast jim bodi, da so se dvignile iz separatizma do skupnosti in spoznale moč zedinjenega, organizovanega delovanja! Kar nas je združenih, nas ne odvrne od započete delo nobeno nasprotstvo in nobena moč, ker nam je postalo skupno delo vodilna ideja. — Toliko odgovora za danes od naše strani. Govorili pa bomo seveda še, ker nam je ravnokar obljubljena daljša razprava o učiteljicah, ki jo začnemo kmalu priobčevati. — Umevno je, da bodo odgovarjali tudi v tem članku imenovani tovariši, ako se jim bo hotelo.

Namen posvečuje sredstva.

Posledice regulacije učiteljskih plač na Dolenjem Avstrijskem.

Povodom regulacije učiteljskih plač na Dolenjem Avstrijskem je poročal »Učit. Tovariš« podrobneje o tem zakonu ter izrekel bojazen, da imajo krščanski socialisti, recte klerikalci, poseben namen s to regulacijo, da hočejo porabiti pri prvi priliki priložnost ter zaviti vrat vsem svobodnimiselnim učiteljem, oziroma učiteljicam.

In kar smo takrat prerokovali, se je uresničilo začetkom letošnjega leta:

V naslednjem se hočemo ozreti najprej na zgodovino regulacije učiteljskih plač sploh na Dolenjem Avstrijskem, a potem podati nekaj klasičnih zgledov, kako imenitno znajo zlorabljati klerikalci svojo moč, kadar pridejo na krmilo, držeč se znane devize: »Namen posvečuje sredstva«.

I.

Kakor povsod v vseh kronovinah naše ljube Avstrije, kjer ima prvo besedo triumvirat plemstvo, duhovščina in militarizem, ne upoštevajo znanega paragrafa 55. drž. šol. zakonov, ki se tiče učiteljskih plač, tako ga prezirajo tudi na Dol. Avstrijskem.

Prva regulacija učit. plač na Dol. Avstrijskem se je izvršila l. 1870. dne 5. aprila. Princip te regulacije je bil krajevni sistem. Plače ljudskošolskega učiteljstva so bile 600, 500 in 400 gld.; meščansko učiteljstvo je dobivalo 500 gld. — Umevno je, da učiteljstvo ni bilo nikakor zadovoljno s to regulacijo, zakaj krajevni sistem je silil učiteljstvo k večni selitvi, ako se je hotel ta ali oni pospeti v I. plačilni razred.

Prošenj, protestov in peticij je kar deževalo merodajnim faktorjem na zelene mize, a vse te prošnje so našle le mrzla srca. Slednjič so se ti faktorji vendar omeščali in sklenili nov zakon dne 18. decembra 1871, ki je izboljšal učiteljske plače v toliko: meščanskim učiteljem se je pripoznala plača 600 gld., ostalemu učiteljstvu se je pa nakazala nekaka draginjska doklada, seveda ne po kranjskem zavlačevalnem sistemu. Podučiteljem se je dovolila milostna renu-

meracija za I. razred 400 gld., II. razred 300 gld. in III. razred 250 gld. Ostal je še krajevni sistem.

Učiteljstvo tudi s temi drobtinami ni bilo zadovoljno. Prišel se je boj za pravo umevanje § 55., boj prošelj in protestov, — 28. januarja 1873. I. je dobilo Dolenje Avstrijsko zopet popravek učit. plač. Pač pa so ostali krajevni razredi a izboljšani tako-le: I. plač. razred 800 gld., II. plač. razred 700 in III. plač. razred 600 gld., plače mešč. učiteljstva so presegle za 100 gld. plače ljudskošolskega učiteljstva dotičnih plač. razredov.

Učiteljstvo je bilo pač deloma zadovoljno s to regulacijo, le krajevni plač. razredi so bili kvarni, zakaj le-ti so kaj slabo vplivali na ugled učiteljstva, ker je prebujno cvetelo »přitiskanje kljuk«. — In vnel se je zopet boj. Učiteljstvo je bilo sedaj že dobro organizovano. Imelo je dve društvi: na Dunaju »Die Volksschule«, a na deželi pa »Niederöster. Landeslehrerverein«. Celih 13 let je trajal ta boj, zakaj šele l. 1886. so hoteli nekoliko zamašiti usta »tem večnim nezadovoljnem«, in dež. zbor je sklenil v svoji modrosti dajati šolskim voditeljem najslabše dotiranih šol letne nagrade 50 gld., a le tedaj, ako je dotični voditelj služboval na eni in isti šoli 10 let. Kako modro! Tudi ta drobtinica, ki je dobila prav primerno ime »Fegefeuer-Zulage«, ni mogla zadovoljiti stradajočega učiteljstva, zakaj življenjski pogoji so se takorekoč čudovito izpremenili. Draginja je postala v vseh zadevah naravnost neverjetno občutljiva, razne inštrukcije so se zaradi raznih zakonov skoro morale opustiti in tudi darove sprejemati je bilo prepovedano. Boj se je nadaljeval!

L. 1887. je dež. zbor dolenjeavstrijski zopet dovolil k takojimenovani »Fegefeuer-Zulagi« še 50 gl. Umevno je, da tako profaniranje učiteljstva ni moglo nikakor zadovoljiti, temveč le še bolj razburiti posebno zaradi tega, ker je dosti poslancev stalo na stališču, da »beračenju« učiteljstva ni mogoče nikakor ustreči.

L. 1891. je prineslo zopet malo »priboljška« učiteljstvu. To leto se je Dunaj združil z okraji in le temu učiteljstvu je izboljšal dunajski občinski zastop njihove plače. A hkrati s tem »poboljškom« je odščipnil zopet nagrado za pouk v telovadbi premnogim učiteljem, ki je znašala skoro povprečno letno 300—600 gld., zakaj to leto so uvedli obligatno telovadbo.

In šele l. 1894. je prineslo takozvano odpravo krajevnega plačilnega sistema. Tudi temeljna plača se je povprečno zvišala za 100 gld. — A tudi ta regulacija ni mogla nikakor zadovoljiti splošno učiteljstvo, ker še ni ustrezala popolnoma § 55. drž. zakona, zakaj učiteljstvo zadnjega plačilnega razreda je imelo pač tako plačo, da ni nikakor dosegala eksistenčnega minuma.

In državno uradništvo je zahtevalo kategorično od svojega gospodarja regulacijo svoje plače. Kar so zahtevali, to so dobili. Temu gibanju se je pridružilo tudi dolenjeavstrijsko učiteljstvo, dobro vedoč, da je sedaj pravi čas, kovati železo, dokler je gorko.

L. 1904. je prineslo sicer tako ureditev učiteljskih plač, kakršno si je želelo učiteljstvo sploh. A ta ureditev je imela tak privesek, da bi pač bolje bilo, da bi sploh ne bil nikdar sankcionirana. »Učit. Tovariš« je takrat prinesel podrobneje poročilo o tej famozni regulaciji ter izrekel bojazen, da je znani vzor naših klerikalcev, dr. Lueger, le zato spravil ta zakon pod streho, da se polasti popolnoma ljudskega šolstva, da uniči brez usmiljenja vse njemu zoprne učitelje in učiteljice. — In to dokazati, bodi namen prihodnjega članka.